

Među proznim radovima koje je Profeta objavio pod naslovom »Narodne priče« posebno se ističe svojom vrijednošću ona koja se zove »Strašilo« a po svom je sadržaju nalik na glasovitu »Crvenkapicu«.

Na kraju ovoga prikaza još bismo htjeli istaknuti kako je Profetina rečenica u ovoj knjizi jasna, fino građena i kako po toj svojoj jasnoći odudara od stanovitoga muteža koji je posljednjih godina zahvatio i jedan dio talijanske književne kritike, kao da u njoj nisu još jučer djelovali, među ostalima, B. Croce i P. Pancrazi, a danas još djeluju E. Cecchi i E. Falqui.

*Olinko Delorko*

ZMAGA KUMER, BALADA O NEVESTI DETOMORILKI. SAZU, Dela 17, Institut za slovensko narodopisje 6, Ljubljana 1963.

Jasna struktura djela u cjelini i sistematičnost u mirnomu, bogato dokumentiranom izlaganju tematike odlikuju ovu značajnu monografiju. Ona obrađuje baladu o djevojci, neudatoj majci koja ubija svoj vlastiti porod da bi se mogla udati s djevojačkim vijencem na glavi. Na samoj svadbi razotkriva je jedno od njezine ubijene ili izložene djece. Nevjesta pozivlje nadnaravne sile da dokažu njezinu nevinost i svojom drskošću doživljava strašnu propast. Knjiga (od 126 str.) iscrpno zahvaća u opsežno građivo prvenstveno iz srednje Evrope. Donosi u cjelini upotrebijenu slovensku građu, 64 varijante sa 47 motnih primjera napjeva.

Autorica najprije daje pregled različitih obrazaca balade o čedomorki kod različitih evropskih naroda, onda prelazi na iscrpnu bibliografiju varijanata balade o nevesti-čedomorki. Prema nalazištima ove balade bibliografija zahvaća sve pokrajine Slovenije, iz Hrvatske navodi Hrvatsko zagorje, Međimurje i Gradišćanske Hrvate (iz zbirke dra V. Žganca, Zagreb 1950, 1952 (i 1924), iz Kurelčevih Jački, Zagreb 1871) i varijantu Lužičkih Srba, ukupno 77 brojeva. Preostala 93 broja odnose se samo na njemačko etničko područje i njihove nekadašnje »jezične otoke« (Sprachinseln) kod drugih naroda, naročito na bivša njemačka sela u okolici Kočevja.

U nastavku Z. Kumer komparativno potanje analizira četiri osnovna prizora, zajednička svim varijantama iz spomenutih područja i to: 1. pastir nalazi ili susreće dijete; 2. dijete razotkriva tko mu je majka (pastireva sestra); 3. na svadbi dijete otkriva nevjestin, majčin zločin; 4. nevjestina kazna.

Posebno poglavlje zauzimaju napjevi slovenskih varijanata. Autorica pokazuje da je današnji oblik napjeva razvojno mlađi, premda u nekim varijantama sadržava elemente starijih formi. Tako upozorava na mali ambitus č. kvarte u var. br. 22 koja podsjeća na melodije neodređenog tonaliteta. Na starost nekih napjeva (br. 13, 62 i 63) upućuju i njihove dvodijelne melostrofe. Posebno je zanimljiva dvodijelna melostrofa broja 36, sastavljena od 2 melostiha od 3 trodijelna takta, gdje se trodijelnost melostiha poklapa s tzv. »trodelnim osmercem« -vv-v-vv, po mišljenju I. Grafenauera najstarijim slovenskim metričkim obrascem »pripovedne dolge vrstice«.

Kako je težište rasprave ipak na tekstu balade, autorica je vjerojatno zato samo kratko spomenula srodnost napjeva iz Štajerske i Hrvatskog zagorja i bez posebno navedene dokumentacije utvrdila da se ni jedna njemačka varijanta ove balade ne pjeva prema slovenskim napjevima, premda je taj melodijski tip poznat u njemačkomu muzičkomu folkloru.

Rezultate svojih komparativnih analiza Z. Kumer povezuje s kritičkim osvrtom na dosad objavljenu literaturu o ovom predmetu i potanje raspravlja o odnosima slovenskih i njemačkih varijanata. Upozorava da i unutar iste teme postoje znatne razlike u motivici (npr. motiv srodstva s tragovima avunkulata u slovenskoj baladi) i pokazuje da slovenska balada sadržava čak i starije elemente od njemačke.

Još samo mala napomena. Kad čitam početak autoričina zaključivanja o postanku slovenske balade o čedomorki, ne mogu se složiti s posljednjim riječima ove rečenice: »Detomorilstvo nezakonske matere je kot pesemska pripovedna snov splošnočloveška in časovno neomejena«. Zar je majčino ubijanje vlastitoga djeteta koje je rođeno izvan braka činjenica baš svih vremena i vremenski neograničena, čak i za budućnost? — Z. Kumer potkrepljuje svoja izlaganja činjenicom što je 1956. u Esslingenu vođena rasprava protiv žene koja je ubila četvoro(!) svoje djece; autorica

aludira i na mnoge druge, doduše blaže slučajeve. — Smatram, međutim, da takve slučajeve zapravo još uvijek u većini slučajeva prouzrokuju stare predrasude i po njima formirani stavovi određenih okolina prema neudatoj majci, te da je tema ove pjesme uvjetovana društveno, a da nije izrazito općeljudska.

*Jerko Bezić*

INA-MARIA GREVERUS, SKANDINAVISCHES BALLADEN DES MITTELALTERS. Ausgewählt, übertragen und eräutert von... Rowohlt's Klassiker der Literatur und der Wissenschaft Nr. 143. Reinbek bei Hamburg 1963.

Sitna knjižica od 143 strane s ukusno oslikanim koricama (motiv je uzet iz legende sv. Stjepana kako je prikazana u skandinavskoj crkvi iz XIII stoljeća) može poslužiti kao dobar uvod u poznavanje nordijskih balada. Budući da je izašla u jubilarnoj godini braće Grimma, posvećena je uspomeni Wilhelma, koji je u svoje vrijeme izdao zbirku starodanskih junačkih pjesama, balada i priča.

Svega 37 pjesama razvrstano je u pet poglavlja: junačke balade, mitološke i čudesne, legendarne balade, viteške, historijske. Na početku svakog poglavlja autorica daje prikaz općih sadržajnih karakteristika dotične vrste, analizira značajnije motive i donosi oznaku pojedinih pjesama. Govoreći o junačkim baladama, I.-M. Greverus podupire mišljenje novijih istraživača da one nisu najstariji svjedoci nordijske baladne poezije — premda se to prema njihovoj sadržaju čini — nego su nastale potkraj srednjega vijeka u Norveškoj, a tematiku su preuzele iz proznih priča koje su potekle iz starih nordijskih, francuskih i njemačkih epova. Zbog toga su one po idejama bliske staroj germanskoj poeziji, dok je poprište događaja srednjovjekovni viteški dvorac. Tragovi starih mitova odražuju se u baladama koje govore o tajinstvenim bićima i njihovu utjecaju na čovječju sudbinu. Na tom području balade se susreću s bajkama. Balade legendarnoga karaktera razmjerno su malobrojne. Autorica vidi uzrok toga u činjenici što su se u Skandinaviji počele zapisivati balade u doba protestantizma, tako da su samo rijetke legendarne balade ušle u plemićke pjesmarice. One su ostale u narodu sve do novijih zapisivača, ukoliko se s vremenom nisu zaboravile. Kao interesantne prikazane su viteške balade, jer su imale najmanje dodira, kako sa starim domaćim tako i sa stranim temama i prema tome pružaju najbolji uvid u život nordijskog plemstva u srednjem vijeku. One su najpotpuniji odraz plemićke kulture sjevera, jer su i potekle od plemićkih pjesnika. Ista se karakteristika može primijeniti i na historijske balade, samo što su njihovi junaci povijesna lica, a ne plod fantazije, kao u viteškim baladama.

Pregledavajući objavljene primjere, pitamo se, zašto su se zapravo i kod drugih evropskih naroda pjesme pripovjednog karaktera počele nazivati baladama. Ako uzmemo da je balada prvobitno bila pjesma uz ples, dok se, npr., naše pjevaju većinom u drugim zgodama, kao i kod drugih evropskih naroda, onda se nordijske balade baš po funkciji bitno razlikuju, pa ostale pripovjedne pjesme ne bi imale pravo na naziv balada. Niti možemo formu nordijskih balada — strofa s refrenom — uzeti za karakteristiku ove pjesničke vrste, jer se pojavljuje i u drugim pjesmama. Ako se u Skandinaviji legende i pjesme o viteškim avanturama ubrajaju među balade, zašto bismo naše s istom ili sličnom tematikom uključivali među pobožne, odnosno epske pjesme? I.-M. Greverus kaže na jednome mjestu u svojoj knjizi (str. 38) da je u baladi, kao poetskoj formi, riječ o čovjeku, o njegovim težnjama i nadama, o njegovoj sreći i nesreći te da su događaji samo vanjski izraz psihičkog. Zbog toga balada može zahvaćati različitu tematiku. Zar ne bismo mogli isto kazati i o nekim pjesmama koje se obično ne ubrajaju među balade? Postavlja se, dakle, pitanje definicije balade, a da u to ne miješamo teoriju književnosti, odnosno pitanje ne bi li bilo bolje govoriti samo o pripovjednim pjesmama u svim slučajevima gdje one nemaju istinite funkcije balade — pjesme uz ples? Inače se događa da pjesme s istom tematikom ubrajamo jedanput među epske, a neke njihove varijante među balade ili romance.

Prijevod je skandinavskih balada na njemački jezik, čini se, dobar: samo što se nije vodilo dovoljno računa o formi s obzirom na melodiju. Trebalo bi jasnije označiti refren, da čitalac odmah zna o čemu je riječ, kad vidi prvu i posljednju strofu redovito dulju. Za stručnjaka su od velike koristi napomene uz svaku pjesmu, jer upozoravaju ne samo na važne motive nego, osim tumačenja, donose i komparaciju